

Економіка

УДК 658.15:330.131.7:336.144.2

Вахлакова Вікторія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки і підприємництва

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Вахлакова Виктория Владимировна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры экономики и предпринимательства

Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля

Vakhlakova Viktoriia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Economics and Entrepreneurship

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Голікова Вікторія Андріївна

здобувач вищої освіти

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Голикова Виктория Андреевна

соискатель высшего образования

Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля

Holikova Viktoriia

Higher Education Seeker of the

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

**ТЕОРЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ
СИСТЕМАМИ В УМОВАХ ВІДКРИТОСТІ**

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ УПРАВЛЕНИЯ
ЭКОНОМИЧЕСКИМИ СИСТЕМАМИ В УСЛОВИЯХ ОТКРЫТОСТИ
THEORETICAL PRINCIPLES OF MANAGING ECONOMIC SYSTEMS
IN OPENNESS**

Анотація. Стаття присвячена питанням, які пов'язані з управлінням економічними системами. При побудові нової методології управління економічними системами, що враховує національні інтереси та пріоритети економічної безпеки в умовах відкритості, необхідно брати до уваги, що процеси, що відбуваються останнім часом як на світовому, так і на національному рівні (надстрімкий розвиток економіки і технологій, поява економічних інновацій, соціальних та економічних мереж) вже не можуть бути пояснені в рамках існуючої теоретичної економіки, заснованої на наступних постулатах, прийнятих з метою спрощення картини та її більшої аналітичної трактабельності.

Питання управління економічними системами в умовах відкритості актуальні в будь-якому секторі економіки. Кожний суб'єкт господарювання на всіх рівнях відчуває на собі вплив різних ситуацій, непередбачених обставин, на котрі необхідно швидко та ефективно реагувати.

Сформовані раніше економічні теорії виявилися нездібними забезпечити раннє виявлення, обґрунтування передумов розвитку пережитих останнім часом світовою економічною системою масштабних дефолтів, фінансових криз.

Внаслідок чого витікає, що поведінка реальних людей часто ірраціональна, ринкові економічні системи "Реального світу" позбавлені гармонійної закінченості, властивої теоретичним моделям, і неефективні, економічна система в цілому і ринки зокрема насправді не досягають стану

рівноваги, ціни не завжди абсолютно вірно відбивають фундаментальну вартість активів і не повною мірою задовольняють поточні потреби, забезпечуючи миттєве постачання активу; кризи і ринкові крахи бувають настільки рідкісними і можуть мати тільки екзогенну природу, а не індукувати негативну динаміку усередині.

В цілях успішної реалізації вказаної системи в масштабі окремо взятої країни її необхідно затвердити у формі відповідної багаторівневої стратегії економічної безпеки України і тактичної програми дій, спрямованих на посилення наявних і перспективних переваг української економіки для підтримки національної конкурентоспроможності і самодостаточності української економічної системи.

Ключові слова: *управління, економічні системами, безпека, конкурентоспроможність.*

Анотація. *Статья посвящена вопросам, связанным с управлением экономическими системами. При построении новой методологии управления экономическими системами, учитывающей национальные интересы и приоритеты экономической безопасности в условиях открытости, необходимо принимать во внимание, что происходящие в последнее время процессы как на мировом, так и на национальном уровне (сверхстремительное развитие экономики и технологий, появление экономических инноваций, социальных и экономических сетей) уже не могут быть объяснены в рамках существующей теоретической экономики, основанной на последующих постулатах, принятых в целях упрощения картины и ее большей аналитической трактабельности.*

Вопросы управления экономическими системами в условиях открытости актуальны в любом секторе экономики. Каждое предприятие

на всех уровнях ощущает на себе влияние различных ситуаций, непредвиденных обстоятельств, на которые необходимо быстро и эффективно реагировать.

Сложившиеся ранее экономические теории оказались неспособными обеспечить раннее выявление, обоснование предпосылок развития пережитых в последнее время мировой экономической системой масштабных дефолтов, финансовых кризисов.

В результате чего следует, что поведение реальных людей часто иррационально, рыночные экономические системы "Реального мира" лишены гармоничной законченности, свойственной теоретическим моделям, и неэффективны, экономическая система в целом и рынки в частности на самом деле не достигают состояния равновесия, цены не всегда абсолютно верно отражают фундаментальную стоимость активов и не в полной мере удовлетворяют текущие потребности, обеспечивая мгновенное снабжение актива; кризисы и рыночные крахи бывают столь редкими и могут обладать только экзогенной природой, а не индуцировать негативную динамику внутри.

В целях успешной реализации указанной системы в масштабе отдельно взятой страны, ее необходимо утвердить в форме соответствующей многоуровневой стратегии экономической безопасности Украины и тактической программы действий, направленных на усиление имеющихся и перспективных преимуществ украинской экономики для поддержания национальной конкурентоспособности и самодостаточности украинской экономической системы.

Ключевые слова: управление, экономические системами, безопасность, конкурентоспособность.

Summary. *The article deals with issues related to the management of economic systems. When building a new methodology for managing economic systems that takes into account national interests and priorities of economic security in an open environment, it should be borne in mind that recent processes at both global and national levels (rapid economic and technological development, the emergence of economic innovation, social and economic networks) can no longer be explained within the existing theoretical economics, based on the following postulates adopted in order to simplify the picture and its greater analytical feasibility.*

Issues of management of economic systems in an open environment are relevant in any sector of the economy.

Previously formed economic theories were unable to ensure early detection, justification of the preconditions for the development of recent large-scale defaults in the world economic system, financial crises. Which is primarily due to the fact that the substantive axiomatics of economic theories do not reflect the socio-economic reality and in an increasingly complex economy, can no longer act as an integrative paradigm of development.

The practice of economic development and financial markets, synergetic and systems analysis reveal many serious shortcomings and contradictions in the basic assumptions that currently prevail in economic theories.

As a result, real people's behavior is often irrational, real-world market systems lack the harmonious completeness inherent in theoretical models, and are inefficient. assets and do not fully meet current needs, providing an instant supply of the asset; crises and market failures are so rare and can only be exogenous in nature and not induce negative dynamics within.

In order to successfully implement this system on a national scale, it must be approved in the form of an appropriate top-level economic security strategy of

Ukraine and a tactical program of action aimed at strengthening the existing and future advantages of the Ukrainian economy to maintain national competitiveness and self-sufficiency of the Ukrainian economic system.

Key words: *management, economic systems, security, competitiveness.*

Постанова проблеми. Стрімкий розвиток економіки і технологій, поява економічних інновацій, соціальних і економічних мереж вже не можуть бути пояснені у рамках існуючих понять і методології науки.

Питання управління економічними системами в умовах відкритості актуальні в будь-якому секторі економіки. Кожний суб'єкт господарювання на всіх рівнях відчуває на собі вплив різних ситуацій, непередбачених обставин, на котрі необхідно швидко та ефективно реагувати. Вчасне та ефективне реагування - запорука стабільного розвитку та позитивного фінансового результату кожного підприємства. Аналіз економічних показників та їх кількісне вимірювання дозволяє обирати той варіант управління, який найбільше відповідає обраній підприємством політиці управління господарською діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань управління економічними системами в умовах відкритості в різний час завжди були в полі зору науковців та практиків і дістали належне відображення в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: Передерієнко Н.І., Котляревського Я.В., Табачука А.Я., Бурмака М.М., Бурмака Т.М., Хамініч С.Ю. та ін.

Незважаючи на значну кількість публікацій, які присвячені проблематиці управління економічними системами, у літературі не отримали належного висвітлення теоретичні принципи, які стосуються відкритості. Вони залишаються малодослідженими та недостатньо обґрунтованими.

Постановка завдання. Метою дослідження розробки теоретичних принципів управління економічними системами в умовах відкритості, адже підприємства мають бути спроможними спрогнозувати майбутній економічний результат у взаємозв'язку зі зміною чинників, які впливають на діяльність підприємства.

Викладання основного матеріалу. При побудові нової методології управління економічними системами, що враховує національні інтереси і пріоритети економічної безпеки в умовах відкритості, необхідно брати до уваги, що відбуваються останнім часом як на світовому, так і на національному рівні процеси (надстрімкий розвиток фінансових ринків, економіки і технологій, поява економічних інновацій, соціальних і економічних мереж) вже не можуть бути пояснені у рамках існуючої теоретичною економікою [1, с. 270], заснованою, на наступних постулатах, прийнятих в цілях спрощення картини і її більший аналітичний трактабельності:

- рішення агентів нескінченно раціональні в результаті максимізації функції вигідності [2, с. 394], тобто економічні агенти є раціональними "максимизаторами вигоди", отримуючими "вигоду" зі свого доходу, багатства і інших показників, які легко представити у функції вигідності; можливості цих індивідуумів по максимізації корисності можуть бути обмежені лише простими, легко ідентифікуюємими чинниками, такими як величина їх загального бюджету і наявний в їх розпорядження час;
- економічна система в цілому, і ринки зокрема, знаходяться в "рівновазі", тобто в змозі, коли усі задіяні індивіди максимізувати власну вигоду, а ціни такі, що розмір попиту повною мірою відповідає пропозиції, внаслідок чого відбувається практично миттєве постачання, що повною мірою задовольняє потреби;

- відповідно до теорії ефективного ринка [2, с. 402] фінансові ринки є інформаційно ефективними, а ринкові ціни абсолютно вірно відбивають фундаментальну вартість активів і змінюються тільки унаслідок непередбачуваних екзогенних новин;
- ринкові крахи і збої трапляються надзвичайно рідко і можуть мати тільки екзогенну природу, а не індукувати негативну динаміку усередині себе.

При цьому, незважаючи на методологічну уразливість і обмежену практичну застосовність пропонованих економістами пояснень (і виправдань) ринку, в науковому дискурсі практично відсутні обговорення ірраціональності агента, деструктивних спекуляцій та інше.

Внаслідок високої міри абстракції і відсутності відношення до економічної реальності, охарактеризованою складною динамікою розвитку, ентропія якої посилюється з часом, теоретичний базис розвитку сучасної економіки, що сформувався до теперішнього часу, викликає все більшу критику.

Економісти все частіше останнім часом закликають до кращого відображення економічної інформації, ролі інституціональної інфраструктури, зокрема банків і кредитних ринків, механізмів економічного зростання, міжринкової і транснаціональної взаємодії.

Сформовані раніше економічні теорії виявилися нездібними забезпечити раннє виявлення, обґрунтування передумов розвитку пережитих останнім часом світовою економічною системою масштабних дефолтів, фінансових криз. Що в першу чергу викликане тим, що змістовна аксіоматика економічних теорій не відбиває соціально-економічної дійсності і в умовах економіки, що все ускладнюються, більше не може виступати інтегруючою парадигмою розвитку.

Проте, незважаючи на згадки, що все частіше зустрічаються, у рамках загальної наукової думки в економіці, що іменується мейнстрім, про необхідність зміни теоретичного базису розвитку економічних систем, до теперішнього часу не запропонована комплексна альтернативна парадигма, здатна повністю замінити, теорії, що не відповідають сучасним реаліям, і концепції.

Практика розвитку економіки і фінансових ринків, синергетичний і системний аналіз виявляють безліч серйозних недоліків і протиріч у базових передумовах, що переважають нині в економічних теоріях.

Внаслідок чого витікає, що поведінка реальних людей часто ірраціональна, ринкові економічні системи "Реального світу" позбавлені гармонійної закінченості, властивої теоретичним моделям, і неефективні, економічна система в цілому і ринки зокрема насправді не досягають стану рівноваги, ціни не завжди абсолютно вірно відбивають фундаментальну вартість активів і не повною мірою задовольняють поточні потреби, забезпечуючи миттєве постачання активу; кризи і ринкові крахи бувають настільки рідкісними і можуть мати тільки екзогенну природу, а не індукувати негативну динаміку усередині.

Так, використовуючи як основне припущення про те, що люди є абсолютно раціональними, а ринки – абсолютно ефективними, економісти [2, с. 409], спокушені створеною формою досконалої ринкової системи і політики, що сліпо довіряють їм, загнали себе в "пастку", оскільки з цього припущення треба зробити висновок також і про те, що у такому разі безробіття є добровільним, а спади - бажаними.

При цьому припущення про раціональність поведінки агентів в максимізації очікуваної корисності є детерміністським і не враховує можливості, непередбачуваності або вільного вибору [2, с. 412]. Оскільки вибір

має на увазі наявність альтернатив і можливість поступити інакше, ніж планувалася, а твердження про виключно раціональний вибір агента припускає відсутність найкращого варіанту, ніж той, який і був здійснений.

Як наслідок можна спостерігати дуалізм і підміну понять в теорії раціонального вибору, в якій формальна категорія "раціонального вибору" вироблена заради зручності математичного аналізу і трактабельності його результатів, видається за раціональний вибір і на цій основі пропонуються поради щодо того, як діяти раціонально [3, с. 48].

При цьому існують значні експериментальні докази того, що переваги людей насправді не транзитивні. Що з одного боку не є обов'язковою вимогою раціональності, але з іншого боку доводить той факт, що люди іноді можуть діяти ірраціонально. Приміром, у разі так званих "розворотів переваг", створюється враження, що люди насправді роблять ірраціональний вибір [4, с.51]. Докази постійного порушення транзитивності, що все частіше виявляються, свідчать про те, що навіть якщо в поведінці економічних агентів є присутніми раціональні мотиви, то доля їх не так велика.

До теперішнього часу є значна кількість наукових робіт і досліджень учених, в яких виявлені слабкості теорії раціональності.

Висновки з проведеного дослідження. Попри те, що концепція рівноваги грає головну роль в теоретичній економіці, досягнення на практиці рівноваги в загальноприйнятому тлумаченні також є проблематичним, оскільки жодна економіка ніколи не була і коли-небудь буде в стані досконалої конкурентної рівноваги. Варто відмітити, що рівновага ніколи не досягається на практиці приміром, у фізичних системах), зберігаючи переривчасту чутливість до малих змін довкілля. Навіть якщо рівноважний стан існує в теорії, то на практиці це не має ніякого значення, оскільки час встановлення рівноваги надзвичайно великий.

Літэратура/References

1. Arrow K. J., Debreu G. Existence of an equilibrium for a competitive economy. *Econometrica* 22, 3 (1954); Debreu, G. *Theory of Value*. Wiley, New York, 1959. P. 265-290.
2. *The Efficient Market Hypothesis and Its Critics* by Burton G. Malkiel, Princeton University CEPS Working Paper No. 91 April 2003, Fama E. *Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work*. *Journal of Finance*. 1970. 25 (2). P. 383–417;
3. Harsanyi J.C. *Morality and the Theory of Rational Behavior*. In: *Utilitarianism and Beyond*. Cambridge. 1982. P. 39-61.
4. Lichtenstein S. and Slovic P. *Reversal of Preferences between Bids and Choices in Gambling Decisions* // *Journal of Experimental Psychology*, 1971. V. 89; Tversky A. and Kahneman D. *The Framing of Decisions and the Psychology of Choice* // *Science*, 1981. V. 211. P. 46-55.